

CÂTEVA CONSIDERAȚII CU PRIVIRE LA RELANSAREA RELAȚIILOR ROMÂNIEI CU FRANȚA ÎNAINTEA PRIMEI CONFLAGAȚII MONDIALE

Hadrian G. Gorun

Abstract

The relations between Romania and France became intense in the nineteenth - century, when the local aristocrats used to send their sons to study in France. These young men will later form the intellectual and political elite of Romania. On the other hand, they will act to support the Romanian national interests. We must also mention the memoirs sent by the National Party of Wallachia and Moldavia, which requested French assistance for the modernization and emancipation of Romanian Principalities.

Immediately after the creation of Entente, French diplomacy has established as a purpose to attract the neutral countries and those which were members or were found in the sphere of the rival camp, namely the Triple Alliance.

After 1912, cultural, academic and political relations became closer. The mayor of Paris, Felix Roussel and the Chamber of Deputies president, Paul Deschanel visited Bucharest. A new breath regarding academic and intellectual relations has been given by the foundation of Franco – Romanian University Alliance in Paris, bringing together professors and students from both countries.

Balkan crisis of 1912-1913 was the beginning of a new era in the evolution of Romania's relations with France. In the first half of 1914, there was a real intensification of economic, cultural, academic, political ties between Romania and France. So, immediately before the outbreak of the First World War, Romania approached France, the similarity of the interests being very important.

Relațiile româno - franceze s-au manifestat în mod pregnant în secolul al XIX – lea, când s-a încetățenit cutuma ca boierii români să își trimită fiii la studii în Franța. Aceștia vor forma ulterior elita intelectuală și politică și, în această calitate, vor acționa pentru susținerea intereselor naționale românești. Merită pomenite și memoriile trimise de către partida națională din Țara Românească și din Moldova, prin care era solicitat ajutorul Franței în vederea emancipării și modernizării Principatelor dunărene.

Este de subliniat aportul consistent al împăratului Napoleon al III-lea pentru înfăptuirea unirii mici din 1859. Pe tot parcursul perioadei cuprinse între 1859 și 1866, marele om de stat a fost alături de Principatele române.¹ Sprijinul pe care Franța l-a oferit cu generozitate României s-a bucurat de un puternic impact asupra opiniei publice românești spre sfârșitul veacului al XIX-lea și la începutul celui următor. Ea nu a ezitat să își exteriorizeze în mai multe rânduri sentimentele de simpatie și afecțiune pentru Franța, prototipul latinătății apusene.

Puternica influență a culturii franceze, resimțită în principal începând cu secolul al XIX-lea a împiedicat pătrunderea și afirmarea culturii ruse în Principate.² Dacă până în anii '70 ai veacului al XIX-lea, diversele raporturi cu Franța erau într-o permanentă înflorire, situația s-a schimbat din nefericire după războiul franco - prusian din 1870 - 1871. Eșecul Franței a generat izolarea diplomatică a țării, iar în virtutea politicii sale tradiționale de preservare a integrității Imperiului Otoman, nu a putut să sprijine consistent România în vremea războiului de independență din 1877 - 1878.³ Împasul survenit în relațiile franco-române este de netăgăduit, de vreme ce România a consimțit să semneze tratatul de alianță cu Puterile Centrale din 1883. Antipatia românilor față de ruși era reciprocă, iar românii, care erau mai puțin puternici, se simțeau amenințați de colosul Orientului, Imperiul țarist. O elementară prudență l-a determinat pe regele Carol I să aleagă o alianță cu Puterile Centrale căutând sub „umbrela” protectoare a acesteia o siguranță și o protecție de care nu se putea bucura în altă parte.⁴ Dacă influența politică a Franței în România era în declin incontestabil după acest reper cronologic, se constată unele progrese în plan financiar, industrial și bancar, grație diplomaților francezi acreditați la București. Totuși, ponderea capitalului francez era limitată în comparație cu cel german la începutul secolului al XX-lea.⁵

Precedentele istorice au generat puternica șubrezie a încrederii României

1 Nicolae Iorga, *Relations des Roumains avec les Alliés*, Jassy, 1917.

2 Pamfil Șeicaru, *România în Marele Război*, Editura Eminescu, București, 1994, p. 71

3 Vasile Vesa, *România și Franța la începutul secolului al al XX-lea (1900-1916)*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1975, p. 5.

4 George Cipăianu, “Dilemmes, options et risques dans les relations internationales de la Roumanie pendant la Première Guerre Mondiale”, in *La fin de la Première Guerre Mondiale et la nouvelle architecture géopolitique européenne*, sous la direction de George Cipăianu et Vasile Vesa, Presses Universitaires de Cluj, Cluj - Napoca, 2000, p. 14

5 Mircea N. Popa, “Contributions concernant les relations franco - roumains entre 1900 et 1914”, in *Revue Roumaine d'Histoire*, 1979, XVIII, nr. 3, p. 604

în Imperiul țărilor, acest lucru traducându-se prin relații reci și încordate între cele două părți. Dată fiind apropierea franco-rusă, la începutul veacului al XX-lea Parisul a început să condiționeze o apropiere mai puternică de România de o oarecare ameliorare a raporturilor Bucureștiului cu Sankt - Petersburgul.⁶

Dacă la nivel oficial, relațiile româno-franceze au traversat un moment de cumpănă la finele secolului al XIX-lea și în debutul secolului al XX-lea, situația s-a prezentat cu totul altfel la nivelul populației române, care în clipele dificile și-a manifestat solidaritatea necondiționată cu sora latină mai mare. Să ne gândim numai la reacțiile opiniei publice și ale presei din România la înfrângerea franceză din 1871. Imediat după crearea Triplei Înțelegeri (Antanta), compusă din Franța, Rusia și Anglia, diplomația franceză și-a stabilit drept deziderat câștigarea concursului țărilor neutre și al celor care făceau parte din tabăra rivală a Triplei Alianțe ori gravitau în sfera ei de influență.⁷

Noi manifestări de simpatie pentru Franța au avut loc în anii 1909-1910, când turiști francezi din Île de France au vizitat România și au avut loc mari inundații în Paris și în zonele limitrofe.⁸ După 1912, apropierea a devenit tot mai pregnantă atât din punct de vedere cultural și academic, cât și politic, mărturie în sprijinul ultimei realități stând vizitele primarului Parisului, Félix Roussel și președintelui Camerei Deputaților, Paul Deschanel la București. Un suflu nou în privința relațiilor universitare și intelectuale a fost dat de fondarea Alianței Universitare franco-române la Paris, ea reunind laolaltă profesori și studenți din ambele țări.⁹

Franța va consimți să renunțe treptat la politica păstrării integrității Imperiului Otoman, alianța cu Rusia fiind mai de preț în ochii autorităților pariziene decât interesele economice ale statului în regiunea respectivă. Criza balcanică din 1912-1913¹⁰ a constituit începutul unei noi ere în evoluția raporturilor României cu Franța. Indiciile unei afinități și ale unui interes reciproc erau incontestabile și aduceau neliniște la Viena și Berlin¹¹, alianța lor din 1883 cu Regatul român fiind serios pusă sub semnul întrebării. Cu siguranță că Franța dorea să își apropie și Bulgaria, nu doar România. Este motivul pentru care Parisul a adoptat o atitudine mai degrabă rezervată în privința diferendelor de natură teritorială existente între guvernul român și Sofia. Francezii au sfătuit autoritățile române să recurgă la moderație în problema contenciosului cu Bulgaria. În schimb, România reclama un sprijin categoric pentru susținerea revendicărilor ei teritoriale. Franța a evitat să își ia vreun angajament întrucât blocul balcanic, - care a ieșit victorios asupra otomanilor în primul conflict balcanic și a cărui membră era și Bulgaria - fusese creat sub patronajul Imperiului țarist, aliatul său. În atare condiții, statele care compuneau alianța balcanică puteau fi atrase de partea Antantei, ceea ce era ideal.

⁶ *Ibidem*, p. 606

⁷ V. Vesa, *op. cit.*, pp. 24-25

⁸ *Ibidem*, p. 28

⁹ *Ibidem*, p. 31.

¹⁰ Vezi și Gheorghe Zbucnea, *România și războaiele balcanice (1912-1913)*, Editura Albatros, București, 1999.

¹¹ M. N. Popa, *op. cit.*, p. 607

Franța nu era așadar în măsură să susțină în totalitate Regatul român, deoarece ar fi riscat să împingă definitiv Bulgaria de partea dublei monarhii austro-ungare și să indispuină profund Rusia. La 1 aprilie 1913, s-au deschis în capitala Imperiului Romanovilor lucrările conferinței ambasadurilor cu scopul de a găsi o soluționare divergențelor teritoriale româno-bulgare. Reprezentantul francez, Théophile Delcassé a sugerat un proiect de înțelegere care prevedea cedarea Silistrei către România. Franța intenționa să ofere satisfacție României în privința punctului principal al doleanțelor sale fără a lovi însă în interesele¹² fundamentale ale Bulgariei. Între România și Bulgaria se va desfășura o competiție acerbă pentru dobândirea primatului în spațiul balcanic.

În pragul celui de-al doilea război balcanic, - care a opus Bulgaria foștilor săi aliați din coaliția antiotomană, anume Serbia și Grecia, - republica franceză a încercat să concilieze punctele de vedere opuse ale Bucureștiului și Sofiei. Până în clipa în care războiul nu mai putea fi evitat cu niciun preț, Franța a recomandat României o poziție de strictă neutralitate¹³. Intervenția României de partea uneia dintre cel două părți ar fi putut compromite blocul balcanic. Ulterior însă ministrul plenipotențiar al Franței la București va stărui pentru o intervenție a României de partea Serbiei. Ținând cont că Bulgaria era o protejată a imperiului dualist, alianța României cu Serbia în cel de-al doilea conflict balcanic ar fi reprezentat desigur echivalentul unui afront la adresa dublei monarhii. Presa franceză a salutat decretarea mobilizării de către autoritățile române, iar pacea încheiată la București la 10 august 1913 s-a bucurat de girul Franței, în vreme ce Alexandru Emil Lahovari, reprezentantul diplomatic al României la Paris a insistat pe lângă cabinetele marilor puteri pentru respectarea întocmai a literei tratatului.¹⁴

România a devenit după 10 august 1913 cea mai importantă putere din zona balcanică, Franța susținând politica României chiar în detrimentul unor puncte de vedere ruse. Putem afirma fără a ne hazarda că al doilea război balcanic a generat momentul de cotitură al reorientării politicii externe a României dinspre Germania către Franța. Aceasta din urmă s-a străduit să înlăture disensiunile care marcau încă raporturile româno-ruse. La rugămințile franceze, rușii au abandonat ideea revizuirii păcii de la București din vara anului 1913.¹⁵ Între București și Sofia vor exista însă fricțiuni permanente din pricina clauzelor teritoriale ale tratatului care atribuia Cadrilaterul României.¹⁶

Începând cu 1914, anul izbucnirii primului război mondial, avem de-a face cu o strângere a relațiilor României cu Franța. Nu întâmplător, la 17 ianuarie 1914, reprezentantul diplomatic al Franței la București, Jean - Camille Blondel

12 V.Vesa, „Relațiile politice româno-franceze în perioada 1910-1914 în lumina corespondenței diplomatice franceze”, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai Historia*, 1970, fasc. 2, nr. XV, p. 114.

13 V. Vesa, *op. cit.*, p. 43.

14 *Ibidem*, p. 46; Vasile Maciu, “La Roumanie et la politique des grandes puissances à la veille de la Première Guerre Mondiale (octobre 1912 - août 1914)”, în *Revue Roumaine d' Histoire*, 1976, XV, nr. 4, p. 80

15 Paul Oprescu, „Problema națională în politica externă a României din preajma primului război mondial”, în *Revista de istorie*, 1983, XXXVI, nr. 11, p. 1100

16 Vezi *infra*

sesiza că toți membrii noului guvern liberal al regatului, cu excepția ministrului de finanțe Emil Costinescu, studiaseră în Franța, motiv pentru care existau speranțe întemeiate pentru contacte mai strânse și mai fructuoase. Noul cabinet îl avea în frunte pe Ion I. C. Brătianu. Deosebit de important era faptul că noul ministru al afacerilor externe, Emanoil Porumbaru era animat de cele mai bune sentimente filofranceze.¹⁷ La începutul anului 1914, România a devenit o miză importantă în competiția dintre cele două blocuri politico-militare adverse, Antanta și Puterile Centrale pentru atragerea țărilor din sud-estul european.¹⁸

În prima jumătate a anului 1914, a avut loc o evidentă relansare a relațiilor economice, culturale, academice, dar și politice ale României cu Franța. Relevante în acest sens sunt cuvintele președintelui Consiliului de miniștri al Franței, Gaston Doumergue: „Eu știu că românii ne iubesc și noi nu cerem mai mult decât de a ne apropia unii de alți. Eu nu văd de ce nu va fi posibil de a strânge relațiile, dându-le un caracter politic.”¹⁹ Pe de altă parte, Franța nu trebuia să lase România izolată pentru a nu redeveni vulnerabilă în calea unor noi asalturi diplomatice ale Puterilor Centrale. Regatul român trebuia să fie sigur de ajutorul francez și țarist pentru perpetuarea echilibrului balcanic.²⁰

Vizita pe care țarul Nicolae al II-lea a întreprins-o la Constanța la 14 iunie 1914, cu puțin timp înainte de declanșarea primului război mondial, a consfințit un pas semnificativ pe drumul apropierii româno-ruse, un rol important revenind în acest sens diplomației franceze, care socotea reconcilierea româno-rusă o precondiție esențială a eventualei ralierei a României la tabăra Triplei Înțelegeri. Vizita a produs o impresie favorabilă în rândul cercurilor politice de la Paris.²¹ Prin urmare, în preajma izbucnirii primului război mondial România era serios îndepărtată de aliatul ei formal, blocul Triplei Alianțe. Vor urma 2 ani de neutralitate armată, care la capătul lor au adus inevitabilul – intrarea României în război alături de Antanta. Cuvintele lui Gaston Doumergue merită consemnate în acest context: „România este aproape de inima noastră: ea are întreaga noastră simpatie. Dar este bine ca toți să afle că interesele noastre se conjugă cu ale sale [...] Este desigur o identitate de sentimente, de cultură, de aspirații care au dus ca România să se pronunțe în favoarea Antantei”.

17 P. Opreșcu, *op. cit.*, p. 1101; *Idem*, “Pourquoi la Roumanie est entrée dans la Première Guerre Mondiale”, în *Revue Roumaine d'Histoire*, 1989, nr. 3, pp. 275-276.

18 V. Vesa, „Din activitatea diplomatică a Antantei și a Puterilor Centrale în România în cursul anului 1914”, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai Historia*, 1971, fasc. 1, nr. XVI, p. 89

19 *Ibidem*, p. 94

20 Anastasie Iordache, „Începutul reorientării politicii externe românești înaintea izbucnirii primului război mondial”, în *Revista română de studii internaționale*, V, nr. 3 (13), p. 139

21 M. N. Popa, „Contribuții privind relațiile româno - franceze în anul 1914”, în *Analele Universității București*, 1969, XVIII, nr. 2, p. 69.